

Í hesi greinarøð, sum er í 10 pørtum,

skriva vísindafólk á Fróðskaparsetri

Hesaferð skrivar Eyðfinn Magnussen.

Føroya um evni, tey granska í.

FRÓÐSKAPARSETUR FØROYA

EYÐFINN MAGNUSSEN Biologur, Fróðskaparsetur Føroya

VITAN & VÍSINDI

GRÁSPURVURIN TRÚFASTI GRANNIN

HÓAST HANN HEVUR VEINGIR, SO HELDUR GRÁSPURVURIN SEG FYRI TAÐ MESTA INNAN FYRI EINANS **700** METRA RADIUS. AV TEIMUM **2.167** GRÁSPURVUNUM, SUM **higartil** eru **merktir** í føroyum. Eru allar **fráboðanirnar** KOMNAR **AFTUR** Í FØROYUM OG **EINANS** TVÆR ÚR AÐRARI **BYGD** ENN HENNI, HAR **GRÁSPURVARNIR** UPPRUNALIGA VÓRÐU **MERKTIR**. SOSTATT ER GRÁSPURVURIN EIN TANN STØÐUFASTASTI BÚFUGLURIN, SUM ER Í FØROYUM

Fuglafrøðingarnir gera seg klárar at fara undir dagsins gerning. Teir skulu ringmerkja gráspurvar, so teir fáa meiri at vita um, hvussu hesin lítli fuglurin búleikast í Føroyum. Við at festa ein ring um beinið á fuglinum fáa teir at vita hvussu gráspurvurin ferðast, hvussu leingi hann livir, hvussu stór deyðiligheitin er á hvørjum ári, umframt aðrar upplýsingar, sum hava áhuga hjá fuglafrøðingum, eitt nú um hvat valdsøki fuglurin hevur, og hvar og nær hann søkir sær føði.

Tvær høgar jarnstengur verða slignar niður í moldina. Eitt fýra metrar høgt og seks metrar langt net verður spent millum báðar stengurnar. So er bara at bíða til teir fyrstu gráspurvarnir koma í netið.

Eitt paradís hjá gráspurvum

Klokkan er um fimm seinnapartin, og vit eru stødd í einum urtagarði við eitt satt paradís hjá gráspurvum, sum fuglar í netið. í hundraðtali halda til her á húsavegginum. Her er alt, sum teir hava brúk fyri. Teir kunnu krógva seg, her er føði at fáa, og teir kunnu eisini gera sær fuglarnar. Hann finnur tongina fram. reiður millum greinarnar. Tað er eisini 🏻 Ein metallringur við nummari á verður her teir halda til um náttina og koma tí 🏻 festur á vinstra bein á fuglinum. Á høgra flúgvandi higar í skýmingini.

sprella teir fyrsti gráspurvarnir í net- gera, at fuglafrøðingarnir kunnu fylgja tað í hvussu so er at vera. Einaferð einum kikara um hálsin. Hann roynir inum. Jógvan tekur varisliga spurv- tí einstaka fuglinum og skráseta hvussu arnar úr netinum. Fuglarnir sprella og hann ferðast gjøgnum dagin. royna at sleppa burtur. Teimum dáma

tí gráspurvurin búsetist einans har, sum

gamla Restorff Bryggjarí við Landa- arnar í ein myrkan toyposa og strammar Tí hetta eru virðismiklir upplýsingar fram, og í fyrru helvt av 1980'unum vegin í Havn. Húsaveggurin á gamla Þosabandið, so fuglarnir ikki flúgva úr þjá teimum, sum kanna gráspurvin. bryggjarínum er tilvaksin av trøum, sum aftur posanum. Hatta vóru bara teir vaksa upp eftir húsavegginum. Hetta er 🌎 fyrstu í dag. Seinni koma uppaftur fleiri

Ringurin sigur alt

Ímeðan ger Hans klárt til at merkja bein festir hann tveir plastikkringar. Tað gongur bert ein lítil løta, so Fyrst ein bláan, so ein gulan. Litringarnir

Tá Hans er liðugur at merkja grá-

eyðsýnt ikki at verða hildnir. Teir trívast spurvarnar, verða teir sleptir leysur teimum størru plássunum og vóru annars væl við menniskjum kring seg, aftur. So er bert at vóna, at teir verða sæddir aftur ella funnir deyðir onkrastaðni, og at hetta verður fráboðað Jógvan leggur varisliga gráspurv- teimum, sum standa fyri kanningini.

> fuglafrøðingarnir útgerðina niður aftur. Í dag vórðu 32 gráspurvar merktir. Nú er bara at bíða eftir, at teir ringmerktu gráspurvarnir aftur lata frætta frá sær. Tað ganga helst bæði mánaðir og ár, áðrenn hendan søgan endar. Vónandi ein triðingur – 800 pør – í Tórshavn. verða nógvir av teimum merktu gráspurvunum fráboðaðir aftur, men Ringmerkja fugl meginparturin av teimum fer helst Hans stendur í urtagarðinum við gamla at hvørva onkustaðni. Soleiðis plagar Restorff Bryggjarí við Landavegin við verða hesir merktu gráspurvarnir til at fáa eyga á, um nakrir av merktu spennandi tøl í eini vísindaligari grein spurvunum, sum hann fyrr hevur hild-

brikkur verður lagdur í puslispælinum um tann føroyska gráspurvin.

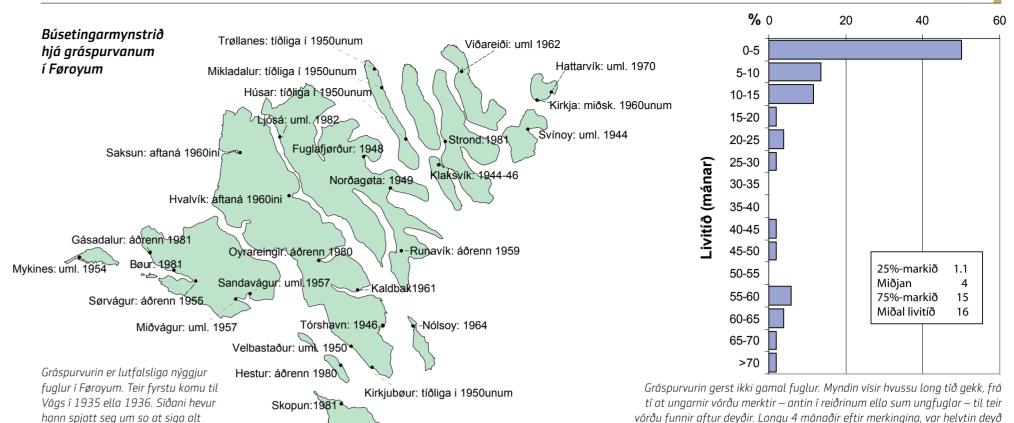
Føroyski gráspurvurin

Hóast gráspurvurin í dag telist millum okkara vanligastu fuglar, er hann lutfalsliga nýggur í Føroyum. Teir fyrstu gráspurvarnir festu búgv her miðskeiðis í 1930'unum. Áðrenn tað var hann bert sæddur her hendingaferðir, men var ikki komin fyri seg enn. Í dag eigur gráspurvur í flestu býum og bygdum

Fyrstu búsetingarnar vóru suðuri í Vági miðskeiðis í 1930'unum. Í 1944 vóru gráspurvarnir komnir til í Svínoyar. Síðani spjaddust teir til restina av landinum. Teir tóku fyrst búgv á seinast í 1950'unum at finna í flestu størru plássum. Miðskeiðis í 1970'unum hevði gráspurvurin búsett seg í helvtini av føroysku bygdunum. Búsetingin helt hevði hann breitt seg til tveir triðingar Tá nakrir tímar eru gingnir, taka av teimum føroysku bygdunum. Í dag búleikast hann í 94 av teimum 118 føroysku bygdunum. Teljingar vísa, at í 2002 varð støddin av føroyska gráspurvastovninum mett at vera 2.700 pør. Í 2001vóru 2.500 pør. Av hesum er

í onkrum tíðarriti úti í heimi, og enn ein ið í hondini, sita í trøunum. Jú, hann

VIKUSKIFTI nr. 43 · 13. apríl 2012

Skálavík: áðrenn 1965

Húsavík: uml. 1978

sær onkran av spurvunum. Hann tekur eina bók upp úr lummanum og skrivar upplýsingarnar í bókina, so hann seinni kann brúka teir í sínum granskingararbeiði.

Sandur: áðrenn 1965

landið og er nú at finna í 94 av teimum

118 føroysku bygdunum. Á kortinum

sæst nær gráspurvurin er komin til

tær ymisku bygdirnar í Føroyum.

At festa ringar á beinini á fugli, so til ber at fylgja tí einstaka fuglinum gjøgnum lívið, hevur verið ein týdningarmikil liður í arbeiðinum at savna saman ta vitan, sum vit í dag hava. Í ár eru liðin júst 100 ár, síðani fyrstu fuglarnir vórðu ringmerktir í Føroyum. Hetta hendi, tá danin Hans Rudolphi vitjaði í Havn og merkti 45 likkuskurar. Tríggjar fráboðanir komu aftur um hesar skurarnar: ein úr Sumba: uml. 1952---Minetu í Portugal, ein úr Casablanca í Marokko og ein úr Eysturoynni. Síðani eru merktir varð funnin deyður 337 dagar seinni, fleiri enn 100.000 fuglar í Føroyum. 7 juni 1998. Hesir báðir gráspurvarnir Hetta arbeiðið er hildið fram, og í eru sostatt 2011 vórðu tilsamans 2.702 fuglar av 37 ymisk sløgum merktir í Føroyum, samstundis sum 126 fráboðanir komu aftur tein. um fugl, sum var merktur og sæddur aftur í Føroyum.

Merking av føroyskum

gráspurvum Teir fyrstu gráspurvarnir í Føroyum vórðu merktir í Mikladali. Hetta var í eyguni á ein gráspurv við litringum á hjá einum føroyskum gráspurvi er 1963, tá Elias Eliasen hetta árið merkti beininum. Hetta má kannast nærri. einans 1,3 ár. Tað er serliga ta fyrstu níggju gráspurvar. Ein uppgerð vísir, at Niðast á høgra beini er ein reyður tíðina, at nógvir av teimum nýfloygdu síðani tá eru tilsamans 2.167 gráspurvar þlastikkringur og ein hvítur uppjyvir. Á ungunum doyggja. Kanningarnar vísa, ringmerktir í Føroyum. Merkingarnar vinstra beini er ein stálringur niðast og at longu eftir fýra mánaðum eru helvtin eru gjørdar í 12 ymiskum bygdum ein bláur plastikkringur omanfyri. Hans av teimum nýfloygdu ungunum deyðir, kring alt landið: Frá Sumba í suðuri, hyggur í bókina. Tann reyði ringurin á og einans 25% av teimum unnast at ger-Mykinesi í vestri og Kirkju og Viðareiði høgra beini sigur honum, at fuglurin ast eldri enn 16 mánaðar gamlir. Líknfyri norðan. Av teimum merktu grá- er merktur við Háskúlan. Tann hvíti andi úrslit eru funnin aðrastaðni. spurvunum, sum eru fráboðaðir, eru og tann blái ringurin siga honum, at allir fingnir ella sæddir aftur í Føroyum. hesin fuglurin varð merktur fyri níggju Einans tveir eru funnir í aðrari bygd enn har teir upprunaliga vórðu merktir. støðufastur, og flytur seg bert í lítlan minni støðuføstu gráspurvunum. Men

Av teimum báðum gráspurvunum,

Tvøroyri: uml. 1942

Vágur: uml. 1935-36

Lopra: uml. 1970

Skúgvoy: uml. 1959

Sandvík: uml. 1944

St.Dímun: uml. 1987

teir einastu merktu gráspurvarnir Føroyum, sum hava flutt seg ein longri **Stutta livitíð**

Ferðingarmynstrið í Havnini

Hans gongur enn runt í Havnuni. Nú stendur hann uttanfyri eini hús við Íslandsvegin. Hann hevur tikið kikaran 💮 av føroyska gráspurvinum vísa, at hann upp fyri eyguni, tí hann hevur júst fingið mánaðum síðani, og at hann er sæddur hetta er jú eisini ein ungur steðgi.

Tá fuglar verða merktir, er tað sum sum vórðu fingnir aftur í aðrari bygd oftast bert við einum metallringi við enn har teir vórðu merktir, hevði tann einum nummari skrivaðum í. Tølini í eini flogið frá Vestmanna til Kaldbak, ringinum eru rættuliga smá, so neyðugt har hann varð afturfingin 217 dagar er at hava fuglin í hondini fyri at kunna seinni – tann 3. juli í 1969. Hin hevði 🏻 lesa tølini av. Hetta kann antin gerast flogið úr Nólsoy til Havnar, har hann við at fanga fuglin aftur ella finna hann

deyðan. Tí er torført at fylgja ring- **Kettan størsti fíggindin** merktum fugli í tí dagliga, men setir tú Tá fólk boða frá merktum fugli, eru hes-

gjøgnum dagin. vórðu 112 gráspurvar merktir við litferðaðust í Havnini. Kanningarnar bilum vístu, at gráspurvarnir bert sjáldan í býnum, men fyri tað mesta hildu gjørt við. teir seg í mesta lagi 700 metrar frá tí staðnum, har teir vórðu merktir. Hetta líkist úrslitum, sum eru funnin fyri ferðingarmynstrið hjá gráspurvum í øðrum londum.

Út frá úrslitum frá merkiroyndum ber eisini til at siga hvussu leingi ein fuglur livir. Um ungarnir verða merktir, meðan teir eru í reiðrinum, ber til at fylgja teimum líka til teir doyggja. Kanningar gerst ikki serliga gamal. Miðal livitíðin

spurvunum longu deyðir eftir 1.1 mánað. Tá 16 mánaðir vóru frálidnir, vóru 75%

av gráspurvunum deyðir. Tann elsti gráspurvurin, sum vit vita um í Føroyum,

litringar um beinini á honum, er hetta 🏻 ir sum oftast deyðir. Í flestu førum eru eingin trupulleiki. Tá kanst tú eygleiða 🏻 teir deyðir av ókendum ávum, men er fuglin og kanna hvussu hann ferðast deyðsorsøkin kend, verður hendan eisini skrásett. Av teimum fráboðaðu før-Tílíkar merkingar eru eisini gjørdar oysku gráspurvunum vórðu 98 funnir av føroyskum gráspurvum. Á vári 2002 deyðir. Í 68% av førunum var deyðsorsøkin ókend, men annars var kettan ringum á sjey ymiskum støðum í tann størsti syndarin. 18% av teimum Havnini. Gjøgnum várið og summarið deyðu gráspurvunum vóru tiknir av var møguleiki at eygleiða hesar merktu kettum, 6% vóru eitraðir og 3% doyðu, gráspurvarnar og síggja hvussu teir tá teir rendu móti rútum á koyrandi

av teimum merktu spurvunum. Av hesum vóru helvtin av teimum deyðu

gjørdist næstan 10 ár. Í miðal livir føroyski gráspurvurin 16 mánaðir.

»Hasar lorta ketturnar«, hugsar ferðaðust millum tey ymisku økini Hans, men ketturnar fær hann einki

Tey, sum ynskja at vita meira um Føroyska gráspurvin, kunnu lesa hesar greinarnar, sum eru at finna sum pdffílur á heimasíðuni hjá Setrinum: www.setur.fo

Magnussen, E., and Jensen, J. K. 2009. Ringing recoveries of house sparrow (Passer domesticus) in the Faroe Islands during the years 1963-2007. Fróðskaparrit, 57: 182-189. Magnussen, E., and Jensen, J. K. 2010. Breeding biology of the house sparrow (Passer domesticus) in the Faroe Islands. Fróðskaparrit, 58: 125-132.

Bengtson, S. A., Eliasen, K., Jacobsen, L. M., and Magnussen, E. 2004. A history of colonization and current status of the house sparrow (Passer domesticus) in the Faroe Islands. Fróðskaparrit, 51: 237-251.

Eliasen, K. and Jacobsen, L.M. (2002) Gråspurvens udbredelse og antal på Færøerne set ud fra et metapopulations perspektiv. NVD-rit, 2002:12, BSc. Thesis, p.1-63. Bengtson, S. A., Eliasen, K., Jacobsen, L. M., and Magnussen,

E. 2010. Man-dependence of House Sparrows (Passer domesticus) in the Faroe Islands: habitat patch In Dorete - her book, pp. 227-243.

og skrásettur einaferð fyrr. Tá var hann Síðani 1963 eru tilsamans 2.167 qráspurvar ringmerktir í Føroyum. Av hesum vórðu Sostatt er føroyski gráspurvin sera í viðarlundini. Hetta er sostatt ein av 225 antin fingnir aftur ella sæddir. Hetta svarar til 10%. Góð helvtin av fráboðanunum komu tær fyrstu átta vikurnar eftir, at teir vórðu merktir, 25% tær fyrstu tríggjar vikurnar. Einans 25% av fráboðanunum komu seinni enn eitt ár, eftir at fuglurin varð merktur.

Tal av merktum gráspurvum í Føroyum árini 1963 til 2007	Partur afturfingin (%)	Tíð (vikur) liðin frá at spurvarnir vórðu merktir, til teir aftur vórðu fráboðaðir.			
		Miðja	25%-markið	75%-markið	Miðaltal
2.167	10,4	7,7	3,1	53,8	52,0